

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

У статті розкрито авторську технологію організації педагогічної підтримки майбутніх вихователів у процесі навчання, яка передбачає поетапну (підготовчий, діяльнісний та аналітичний етапи) взаємодію викладача і студента шляхом комплексного, цілеспрямованого поєднання способів та засобів організації процесу навчання, спрямованих на підвищення його ефективності (подолання труднощів) та досягнення запланованих результатів із обов'язковим забезпеченням сприятливих умов для всіх учасників педагогічного процесу.

Ключові слова: педагогічна підтримка, майбутні вихователі, технологія, студент, викладач, етапи технології, труднощі.

Постановка проблеми. Система вищої освіти України зорієнтована на розв'язання складних питань підготовки фахівців із глибокими знаннями, мобільними вміннями, усебічно компетентних у галузі своєї професійної діяльності та суспільного життя.

Орієнтація на розвиток майбутнього вихователя як особистості, активного суб'єкта освітнього процесу може бути реалізована лише в умовах відповідної стратегії діяльності кожного викладача вищого навчального закладу й педагогічного колективу загалом, яка сьогодні має принципово новий зміст – підтримка людини в її духовному і професійному саморозвитку, формуванні здатності до самовизначення та самореалізації, а отже, потребує науково обґрунтованої технології організації педагогічної підтримки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Педагогічна підтримка є предметом дослідження багатьох науковців, які розглядають її в різних аспектах: обґрунтування теоретико-методологічних і змістових основ професійно-педагогічної освіти, орієнтованої на особистісне і професійне зростання

студента (А. Бойко, С. Гончаренко, І. Гавриш, О. Гребенюк, І. Зязюн, М. Євтух, Н. Ничкало, О. Пехота, О. Савченко, В. Сластьонін, А. Хоменко, Л. Хомич та ін.); організація процесу навчання майбутніх фахівців з урахуванням педагогічного супроводу і допомоги (І. Бех, Є. Бондаревська, Т. Давиденко, С. Максименко, В. Рибалко, Т. Цецоріна, Т. Шамова, І. Якиманська та ін.); подолання труднощів студентів у навчанні (М. Данилов, Н. Кузьміна, В. Лозова); забезпечення сприятливих умов для самостійної роботи студентів і сприяння їх самоорганізації (А. Алексюк, С. Архангельський, Л. Гриценко, В. Козаков, П. Підкасистий та інші); розвиток особистості (Л. Анциферова, Л. Виготський, П. Гальперін В. Давидов, Д. Ельконін, Г. Костюк, В. Крутецький, О. Леонт'єв, С. Максименко, С. Рубінштейн); оптимізація навчальної діяльності студентів, запровадження активних методів та інноваційних технологій навчання (Ю. Бабанський, В. Беспалько, Н. Бібік, І. Лернер, В. Лозова, Н. Мойсеюк, І. Підласий, І. Рогальська, О. Савченко, М. Скаткін та ін.) (Карапузова, 2010, с. 1).

Огляд сучасної наукової літератури дає можливість виявити праці, присвячені проблемі педагогічної підтримки. Так, педагогічну підтримку розглядають як: превентивну і оперативну допомогу (Т. Анохіна, Г. Коджаспірова та ін.), індивідуальну і особистісну підтримку (Є. Бондаревська, С. Кульневич), педагогічну діяльність (О. Газман та ін.), елемент будь-якої співпраці і взаємодії (Н. Крилова), принцип життя освітньої установи (С. Юсфін), педагогічне явище (З. Малькова, М. Кузьмін, Л. Супрункова), принцип педагогічної діяльності (А. Мудрик, Л. Новікова та ін.), педагогічну умову (І. Курбанова, І. Лесовик, І. Шустова та ін.) (Савчук, 2013).

Низка авторів розглядає питання педагогічної підтримки особистості на різних вікових етапах і в різних соціальних інститутах: надання допомоги у вирішенні проблем розвитку дітей дошкільного віку (С. Бурсова, Н. Колосова, О. Кононко); забезпечення сприятливих умов для навчання учнів (А. Балацінова, Є. Єгорова, Н. Крилова, Т. Макєєва); обґрунтування теоретико-методологічних і змістових основ професійної освіти (А. Бойко, І. Гавриш, І. Карапузова, З. Курлянд, О. Савчук,

Л. Хомич, Є. Шлюбуль та ін.); педагогічна підтримка сім'ї (Є. Євдокімова, Т. Жаровцева, І. Макаренко). Проте сучасні наковці в більшості випадків спираються на визначення «педагогічної підтримки», введене О. Газманом і групою його співробітників (Т. Анохіна, Н. Михайлова, С. Юсфін) у кінці 90-х років ХХ ст.

Незважаючи на те, що в останні роки помітно зростає інтерес науковців до проблеми педагогічної підтримки особистості, технологія організації педагогічної підтримки майбутніх вихователів у процесі навчання ще недостатньо висвітлена у вітчизняній науці та практиці.

Метою статті є опис авторської технології педагогічної підтримки майбутніх вихователів у процесі навчання.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах навчання у вищих педагогічних закладах для упорядкування взаємодії викладача і студента впроваджуються інноваційні педагогічні технології. Однією з таких технологій, на нашу думку, можна вважати педагогічну підтримку майбутніх вихователів. У наукових дослідженнях підтримку розглядають як надання допомоги у вирішенні проблем розвитку індивіда (А. Андрєєва, Т. Анохіна, О. Газман); як взаємодію, дружні стосунки, внутрішнє налаштування на спільний позитивний результат педагога і суб'єкта навчання (Н. Крилова, Н. Михайлова); як педагогічну діяльність, що забезпечує процеси індивідуалізації особистості (В. Бердеханова, Г. Сорока); як активну співучасть у життєвому самовизначенні особистості, підготовку до здійснення вибору в проблемних ситуаціях, самореалізацію й усунення суб'єктивних перешкод у розвитку (Г. Костюк, А. Маслоу, В. Рибалка, К. Роджерс та ін.).

У нашому дослідженні педагогічна підтримка визначалась як систематична, цілеспрямована діяльність викладача (або колективу викладачів), яка забезпечує розкриття особистісного потенціалу майбутнього вихователя шляхом надання конкретної допомоги йому в самостійному подоланні труднощів у навчанні та сприяння в самовизначенні й самореалізації особистості фахівця (Карапузова, 2010, с. 7).

Автори концепції педагогічної підтримки суб'єктів навчання у вищому навчальному закладі наполягають на створен-

ні «м'якої» (гнучкої, мобільної, заснованої на систематичній проектній діяльності педагога) технології її організації, завданням якої є «виращування індивідуальності» майбутнього вчителя в процесі навчання, забезпечення сприятливих умов професійного самовизначення і саморозвитку, виходячи з конкретних обставин вищого навчального закладу (Газман, 1998; Сорока, 2001).

Завданням технології організації педагогічної підтримки майбутніх вихователів у процесі навчання є педагогічне забезпечення процесів, спрямованих на розкриття особистісного потенціалу всіх його учасників у вищому педагогічному закладі.

Аналіз комплексу теоретичних джерел, емпіричних матеріалів і досвіду роботи автора дослідження дав змогу визначити етапи технології організації педагогічної підтримки майбутніх вихователів: підготовчий, діяльнісний, аналітичний. У таблиці №1 узагальнено мету та зміст діяльності викладача і студента на кожному з етапів. Організація педагогічної підтримки студентів у процесі навчання здійснюється через упровадження спеціальних її видів і форм, реалізація яких здійснюється за допомогою комплексу загальноприйнятих у педагогічній науці форм організації навчання, методів і прийомів.

Слід зазначити, що у процесі впровадження технології організації педагогічної підтримки майбутніх вихователів ми дотримувались таких вимог: згода студента на надання йому індивідуальної підтримки; конфіденційність у роботі з кожним студентом (результатом дотримання цієї умови є довірливі відносини між викладачем і студентом); останнє вирішальне слово має належати студентові, оскільки викладачеві необхідно навчити його самостійно долати проблеми й приймати рішення; віра викладача в можливість кожного студента; оцінка викладачем дій і результату навчання майбутнього вихователя, а не його особистості; створення сприятливого морально-психологічного клімату в колективі (Зязюн, 2009; Кузьміна, 1987); обізнаність викладачів із технологією організації педагогічної підтримки майбутніх вихователів у процесі навчання; систематична проектна діяльність організаторів навчального процесу педагогічного ВНЗ на засадах концепції педагогічної підтримки.

Таблиця 1

Характеристика етапів технології організації педагогічної підтримки майбутніх вихователів у процесі навчання

Етапи	Мета	Діяльність викладача	Діяльність студента
Підготовчий етап	Підготовка педагогічного колективу ВНЗ до організації педагогічної підтримки майбутніх вихователів у процесі навчання.	Усвідомлення себе як суб'єкта – організатора процесу підтримки; одержання знань, умінь і навичок із надання педагогічної підтримки студентам у ході методичного семінару; демонстрація дослідницьких і творчих здібностей; осмислення, виявлення й творчий розвиток нових ідей.	
Діяльнісний етап	Виявлення труднощів у навчанні майбутніх вихователів і причин їх виникнення; вербалізація студентом виявлених труднощів; спільна з викладачем оцінка проблеми з точки зору значущості її для студента. Планування системи дій із подолання труднощів у навчанні; прогнозування очікуваних результатів; усвідомлення учасниками навчального процесу значення власної суб'єктної позиції. Практичне вирішення поставленої мети та здійснення розробленого плану дій щодо подолання труднощів у навчанні майбутніх вихователів та формування їх готовності до здійснення педагогічної підтримки дітей.	Установлення контакту з кожним студентом; використання різних діагностичних методів (анкетування, довірчі бесіди, інтерв'ю, спостереження за навчальною діяльністю) для виявлення труднощів у навчанні студентів; педагогічне прогнозування результатів подолання труднощів у навчанні. Добір індивідуального технологічного інструментарію педагогічної підтримки; прогнозування можливих станів і реакцій студентів; прогнозування залучення інших спеціалістів, здатних надати допомогу у вирішенні виявлених проблем студентів. Забезпечення суб'єкт-суб'єктних відносин; створення сприятливого морально-психологічного клімату в колективі; використання обсягу й змісту навчального матеріалу відповідно до рівня розвитку особистості кожного студента; організація навчальної діяльності студентів відповідно до даних педагогічного діагностування; допомога кожному студентові у саморозвиткові.	Самоаналіз і виявлення власних труднощів у навчанні; вербалізація виявлених труднощів; усвідомлення потреби в саморозвиткові. Довіра викладачам у наданні допомоги; прийняття на себе відповідальності за вирішення власних труднощів; усвідомлення себе як суб'єкта навчання й підтримки. Усвідомлення мотивів і потреб у навчанні кожним студентом; розуміння ролі викладача як партнера; самостійне вирішення власних труднощів у навчанні; набуття досвіду з вирішення подібних ситуацій; аналіз власного досвіду отримання педагогічної підтримки з боку викладачів; набуття знань, умінь і навичок із надання педагогічної підтримки дітям.

Аналітичний етап	Аналіз та самоаналіз діяльності викладача і студента на шляху подолання конкретних труднощів у навчанні майбутніх вихователів, обговорення отриманих результатів. Виявлення змін, які відбулися в навчальній діяльності студентів у процесі подолання труднощів у навчанні; аналіз причин ефективності або неефективності проведеної роботи; визначення шляхів оптимізації технології організації педагогічної підтримки майбутніх вихователів.	Схвалення, коригування, координування дій студента з подолання труднощів у навчанні; проведення відповідного спецкурсу за вибором студентів. Здійснення педагогічного спостереження, опитування, анкетування студентів, проведення довірчих бесід для виявлення динаміки в подоланні труднощів студентами; аналіз ефективності обраних методів і прийомів педагогічної підтримки; обговорення зі студентами шляхів вирішення труднощів, які залишились. Аналіз загальних результатів технології організації педагогічної підтримки та пошук шляхів спільного вдосконалення процесу навчання.	Набуття вмінь рефлексивної діяльності, здійснення самоспостереження, самопізнання, самоаналізу; усвідомлення нового досвіду діяльності. Здійснення самоконтролю та саморегуляції власної навчальної діяльності.
------------------	--	--	--

Аналіз досвіду роботи у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка дав можливість узагальнити види труднощів, які мають студенти під час навчання: навчально-пізнавальні (визначення мети, складання плану дій, сприйняття, аналіз та узагальнення інформації, конспектування лекцій, використання наукових термінів, логічне структурування навчального матеріалу для виступу, використання сучасних засобів пошуку інформації, раціональна організація розумової праці тощо); навчально-дослідницькі (формулювання мети, завдань дослідження, встановлення зв'язків між новими і засвоєними знаннями, недостатнє володіння методами дослідження, написання анотацій, рефератів, виконання курсових і дипломних робіт, оформлення наукової роботи); труднощі, пов'язані із саморозвитком (аналіз своєї діяльності, рефлексія, організація самоосвіти, самовиховання, подолання втоми та ін.).

Організація педагогічної підтримки самостійного подолання труднощів у навчанні кожним студентом передбачала відповідний педагогічний супровід. Так, для подолання навчально-пізнавальних труднощів педагогічна підтримка надавалася через

організацію індивідуальних і групових консультацій для майбутніх вихователів, ділових ігор, спрямованих на оволодіння культурою розумової праці. Студенти перших і других курсів одержували безпосередню допомогу під час навчальних занять, де використовувались інтерактивні методи для формування умінь розуміти мету навчальної діяльності, виділяти головне у змісті навчального матеріалу, формулювати узагальнення. Для запобігання труднощів у роботі з каталогами, довідковою літературою проводилися консультації працівниками бібліотеки, метою яких було формування в майбутніх вихователів умінь самостійно знаходити різні інформаційні джерела та працювати з ними. У педагогічній підтримці студентів старших курсів переважали педагогічний супровід, виконання індивідуальних завдань, допомога в організації проходження педагогічних практик, спрямовану на формування рефлексивних умінь майбутніх вихователів, здатність переносити знання і способи діяльності в нову ситуацію, уявляти і прогнозувати результати своїх дій, знаходити варіанти розв'язання задач.

Із метою подолання студентами труднощів у навчально-дослідницькій діяльності практичні заняття максимально насичувалися ситуаціями спільної творчості для формування вмінь установлювати зв'язки між новими і засвоєними знаннями, моделювати, комбінувати; пропонувалися варіативні теми дослідження для самостійного вибору. Превентивна допомога здійснювалась під час проведення практичних занять із дисципліни «Основи наукових досліджень», самостійної роботи студентів у комп'ютерних лабораторіях для оволодіння навичками оформлення наукової роботи та пошуку інформації в мережі Інтернет. Опосередкована педагогічна підтримка включала розробку методичних рекомендацій для попередження труднощів у ході проведення й оформлення студентами експериментального дослідження.

Педагогічна підтримка майбутніх вихователів, які мали труднощі, пов'язані із саморозвитком особистості, здійснювалась через довірчі бесіди для встановлення контакту зі студентами, оцінки їхніх успіхів і невдач, що передбачало використання

прийомів схвалення, спонукання, переконання та інших. Оптимальні ситуації для підтримки студентів виникали в умовах проведення ігор, диспутів, прес-конференцій (наприклад, «Стратегії саморозвитку особистості», мета якої – допомогти майбутнім вихователям усвідомити перспективи і напрями власного розвитку), спеціальних тренінгів, розробки «хронологічних карток доби» та методичних рекомендацій щодо організації самостійної роботи студента.

Отже, труднощі в навчанні майбутніх вихователів виражаються у протиріччі між вимогами до діяльності студента та його можливостями. Саме труднощі можуть стати критерієм спостереження процесу саморозвитку людини. Варто темп розвитку кожного студента оцінювати не лише в порівнянні з нормою, виявленою для більшості студентів, але й відповідно до його власних можливостей. Важливо навчити молоду людину виявляти свої потреби, усвідомлювати труднощі, що виникають при їхньому досягненні, бо успіх можливий лише тоді, коли кожен несе відповідальність за прийняті рішення. Педагогічна підтримка студентів, у яких є труднощі в навчанні, має бути спрямована на співробітництво та співпрацю «разом зі студентами» при стимулюванні максимальної самостійності останніх.

Висновки. Отже, організація педагогічної підтримки – процес досить складний, оскільки він пов'язаний із розвитком індивідуальності людини, з формуванням особистості кожного студента. Ці проблеми мають унікальний і неповторний характер, потребують реалізації індивідуального підходу, тому сформулювати конкретні рекомендації до кожної педагогічної ситуації досить важко. Експериментальна перевірка авторської технології педагогічної підтримки майбутніх вихователів засвідчила її ефективність. Проте не можна гарантувати, що вирішення кожної проблеми буде легким і матиме позитивний результат. За педагогічної підтримки викладача студенти вчаться не повторювати помилок, набувають досвіду проектування своїх дій у складних ситуаціях, наближених до майбутньої професійної діяльності.

Конкретні методи й організаційні форми педагогічної підтримки багато в чому є мистецтвом, залежать від майстерності викладачів, вимагають узагальнення, систематизації та додаткового науково-педагогічного дослідження.

Список літератури

- Газман, О. С. (1998). Воспитание и педагогическая поддержка детей. *Народное образование*, 6, 108–111.
- Зязюн, І. А. (2009). Підготовка вчителя до забезпечення якості освітньо-виховного процесу в Україні. *Постметодика*, 4, 2–9.
- Карапузова, І. В. (2010). *Організація педагогічної підтримки майбутніх учителів у процесі навчання*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Полтава.
- Кузьміна, Н. В. (1987). *Очерки психологии труда учителя. Психологическая структура деятельности учителя и формирование его личности*. Ленинград: Издательство Ленинградского университета.
- Савчук, О. П. (2013). *Педагогічна підтримка особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін у процесі навчання у ВНЗ* (Автореф. дис. канд. пед. наук). Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського, Вінниця.
- Сорока, Г. І. (2001). *Організація педагогічної підтримки в школі*. Харків: Веста: Видавництво «Ранок».

Iryna Karapuzova, Svitlana Bursova

ORGANIZATION OF PEDAGOGICAL SUPPORT OF FUTURE PRESCHOOL TEACHERS IN THE EDUCATIONAL PROCESS

The main direction of improving the content of education in the higher educational establishment is the implementation of the idea of the full development of the future preschool teacher's personality. Only the harmonious development of the student ensures his/her preparation for life and future activities, and serves as a guarantee of conscious and creative fulfilling professional and social functions by the graduate, forms his/her need for self-education, and for continuous improvement of his/her scientific and professional level.

The article demonstrates the original technology of organization of pedagogical support of future preschool teachers in the process of education, which provides the step-by-step (there are preparatory, activity and analytical stages) interaction of a teacher and a student through an integrated, purposeful combination of methods and means of organizing the educational process aimed at increasing its efficiency (overcoming difficulties) and achieving the planned results with obligatory maintenance of favorable conditions for all participants of the pedagogical process.

General types of difficulties that students have during their studies are determined: educational and cognitive ones (definition of the purpose, drawing up a

plan of activities, perception, analysis and generalization of information, summarizing lectures, the need to use scientific terms, logical structuring of educational material for speaking, using modern information search tools, rational organization of mental work, etc.); educational and research ones (formulation of the purpose, research tasks, establishing the connections between new and mastered knowledge, modeling, inadequate practising research methods, writing summaries, abstracts, course papers and diploma papers, orthography and design of the scientific paper); related to self-development (analysis of their own activities, reflection, organization of self-education, overcoming exhaustion, etc.). The pedagogical support of students in the process of self-overcoming the difficulties while studying is described.

Keywords: *pedagogical support, future preschool teacher, technology, student, educator, stages of technology, difficulties.*

References

- Gazman, O. S. (1998). Vospitanie i pedagogicheskaya podderjka detey [Education and pedagogical support of children]. *Narodnoe obrazovanie*, 6, 108–111.
- Ziazun, I. A. (2009). Pidhotovka vchytelia do zabezpechennia yakosti osvitno-vykhovnoho protsesu v Ukraini. [Teacher training to ensure the quality of the educational process in Ukraine]. *Postmetodika*, 4, 2–9.
- Karapuzova, I. V. (2010). Orhanizatsiia pedahohichnoi pidtrymky maibutnikh uchyteliv u protsesi navchannia. [Organization of pedagogical support for future teachers in the learning process]. (The author's abstract of the dissertation of the candidate of pedagogical sciences). Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Poltava.
- Kuzmina, N. V. (1987). Ocherki psihologii truda uchitelya. Psihologicheskaya struktura deyatelnosti uchitelya i formirovanie ego lichnosti. [Essays on the psychology of teacher's work. The psychological structure of the teacher's activity and the formation of his personality]. Leningrad: Publishing House of Leningrad University.
- Savchuk, O. P. (2013). Pedahohichna pidtrymka osobystisnoi samorealizatsii maibutnikh uchyteliv pryrodnychikh dystsyplin u protsesi navchannia u VNZ. [Pedagogical support of personal self-realization of future teachers of natural sciences in the process of studying at universities] (The author's abstract of the dissertation of the candidate of pedagogical sciences). Vinnitsa M. Kotsyubinsky State Pedagogical University, Vinnytsia.
- Soroka, H. I. (2001). Orhanizatsiia pedahohichnoi pidtrymky v shkoli. [Organization of pedagogical support at school]. Kharkiv: Vesta: Publishing house «Ranok».

Одержано 12.01.2018 р.